

din kitabındaki kimi sözcüklerin, Türkçe'den İbranice'ye geçmiş olabileceğini gördüm. Arapların "Tevrat" dedikleri kitaba Museviler İbranice "Torah" (*Okunuşu: Tora*) derler. Bu sözcüğün, Türkçe "Töre" sözcüğüyle ses benzerliği yanısıra anlamdaş olması düşündürücüdür. İslam öncesi Türkler yüce dağları "Tanrı" sayarlarmış. Musa'nın Tanrı ile düz ovada değil de dağa çıkarak konuşması, eski çağlarda kalmış "Türk işi" bir davranıştır. Musevi din adamları, daha önce yüz yıllarca sözlü olarak belleklerinde tuttukları "Tora"yı (Tevrat) ilk kez İ.Ö. 6. yüzyılda Babil'de yazıya geçirmişlerdir. Bu kitapta geçen "ki" edatının, Türkçe "ki" edatıyla sesdeş ve anlamdaş oluşu da, ayrıca düşündürücüdür. İskit Türkleri İ.Ö. 1200'lerde ve daha sonra İ.Ö. 600'lerde iki kez Asya içlerinden kalkıp Doğu Anadolu, Suriye, Filistin ve Mısır'a doğru yayılmış; Musevilerin yaşamakta oldukları Filistin'i de kapsayan topraklarda egemenlik kurmuşlardır. O dönemlerde İskit Türklerinin egemenliği altında yaşayan ve bir bölümü daha sonra Babil'e göç eden Museviler; Türkçe "ki" edatını ve "Töre"yi, işte o dönemde dillerine katmış olabilirler.

İbranilerin "Tora"sı, Eski Yunanca'ya "Nomos" olarak çevrilmiştir. Eski Yunanca 'Nomos'tan dilimize geçtiği öne sürülen 'Namus'un köke-

nini araştırırken; İ.Ö.500'lerde Eski Mısır ve Anadolu Uygarlıkları'nın öğrencisi olan Eski Yunanlıların kökü Yunanca olmayan "Nom" sözcüğünü "os" ekiyle "Nomos" olarak dillerine kattıklarını ve "Nomos"u "töre"; ı "aynı töreye bağlı olarak yaşayan topluluk", "aynı törenin uygulandığı yöre" anlamlarında kullandıklarını saptadım. 'Nomos'un kökü 'Nom'dur. 'Nom'un kökü ise, büyük olasılıkla, 5. yüzyılda Tibet Türk Budizmi'yle birlikte ortaya çıkan "Om Mani Padme Hum" mantrasının ilk sözünü oluşturmuş "Om"dur. 'Om'un Sanskritçe'de

Türkçe "Om" kökünden türeyen Omurga; parçaların kendisine bağlandığı birlik, bütünlük, uyum sağlayıcıdır.

ne anlama geldiği tam olarak saptanamamıştır. İlk sözü "Om" olan mantranın, bir kesim Türklerin Budizmi benimsemesiyle zamandaş olarak ortaya çıktığını saptayan araştırmacılar, nedense, "Om"un İslam öncesi dönem Türk dilinde tanrısal bir varlık adı olarak geçen "Omay"ın kökü "Om" ile bağlantılı olabileceği üzerinde durmamışlardır. Dahası, Türkçe "Om" kökünden türeyen Omurga; parçaların kendisine bağlandığı birlik, bütünlük, uyum sağlayıcıdır.

Sanskrit abecesiyle “Om”

“Om” benzeri diğer bir Eski Türkçe sözcük de “Yom”dur. Dede Korkut kitabında, “*Yom vereyim Hân’ım; yerli Karadağlar’ın yıkılmasın; gölge-lice kaba ağacın kesilmesin!*” tümcesinde geçer.

Günümüzde unutulmaya yüz tutan “Yom” sözcüğü; Kars ili Kağızman ilçesinde halk ağzında “yöm” olarak kullanılmakta; “yömsüz adam”, “yömsüz itoğlit” gibi deyişlerde yaşamaktadır. Eski Türkçe “Yom’dan türeyen “Yomuş” (Yumuş); “toplumun omurgasını oluşturan töreye uygun davranış” anlamına gelir. Eski Türkçe’de kimi Türk boyları söz başındaki “Y” sesini “N”ye dönüştürürler; örneğin “Yumurta” kimi boyların ağzında “Nımirtka” olur. Oğuz Türkçesinde “Yom” ve “Yomuş” sesleriyle dile getirilen bu kavramların; söz başındaki “Y”leri “N”ye dönüştüren (örneğin “Yumurta”ya “Nımirtka” diyen) kimi Türk boylarının ağzında “Nom” ve “Nomuş” olacağı açıktır. Buna göre, Nom (Yom) > Nomos (Yomuş) > Namus sözcüklerinin, Eski Türkçe Omur-

ga’nın kökü olan ‘Om’dan türediği söylenebilir.

İslam öncesi Bizans tüccarlarıyla ve Yunan diliyle yoğun ilişkide bulunan, çeşitli dilleri konuşan bir çok tüccarın değiş-tokuş odağı olan Mekke’de, Arap dilinde “Nom(os)”; “Neam” (Enam) olmuştur. Bu sözcük, Kur’an’da, Fatiha Suresi’nde; [“İhdi na (...) sırat elleziyne enam te aleyhim”], Türkçesi [“Bizleri “Enam” [yani: “Nom(os)”; eski Türkçesi “Yom” > “Nom”; (uyum yasaları; töre; dirlik, düzenlik; uyum, geçimlilik, uygarlık) verdiklerinin yoluna kılavuzla”] anlamında geçmektedir. (Çeviri benim-C.Ö).

“Om”dan türeyen “Nom” (Oğuz Türkçesiyle: “Yom”); gerek Türklerin batıya göçleriyle, gerekse Büyük İskender örneğinde olduğu gibi, Eski Yunanca konuşan kitlelerin Asya derinliklerine uzanıp oralarda Bactria gibi yerleşimler oluşturmalarıyla; “İpek Yolu”, “Baharat Yolu”, “Yeşim Taşı’ yollarıyla; Arap ve İbrani tüccarların Asya topraklarında dolaşımalarıyla; Asya’dan çıkıp Ortadoğu, Anadolu, Kafkasya ve Balkanlarda konuşulan bütün dillere yayılmıştır. Eski Türkçe “Omurga”nın kökü “Om”dan türeyen “Nomos” > “Namus”; işte böyle, Hindu, Arap, İbrani, Yunan, Pers dillerine geçmiş; dinsel öğretilere girmiş; pek çok dilde çeşitli biçimler alarak dünyaya yayılmış; “uluslararası” olmuştur.

Namus [Om > Omurga > Yom > Nom > Nomos]: Başıbozukluğun, başına buyrukluğun, ilkesizliğin, uygun-

suzluğun, tutarsızlığın, yasadışıluğun karşıt anlamlısıdır. Namussuz ["Om"-suz > "Omurga"sız > "Yom"suz > "Nom"suz > "Nomos"suz"]: İlkesiz, töresiz, tüzesiz, kuralsız, uygunsuz, tutarsız, geçersiz, vs. demektir. Namussuz: "Om"suzdur, "Omurgasız"dır.

Her İş Alanının Kendi Namusu (Omurgası) Vardır:

Eskiden Anadolu'da Ahilik (Kardeşlik) örgütü Lonca'lar (işkolu örgütleri) varmış, ayakkabıcılık, dokumacılık, kuyumculuk, ağaç işçiliği, deri işçiliği gibi iş kollarında çalışanlar, yaptıkları işin "namus"unu (omurgasını) korurlarmış. Yaptıkları işin 'namus'-una aykırı davranışları denetleyip önler; özürlü ürün verenleri kınayarak işkolu örgütünden atar; onlara karşı işkolundan uzaklaştırmaya dek varan bir takım yaptırımlar uygularlarmış. Bugün de,

topluma karşı sorumluluk gerektiren tüm uğraş öbeklerinin kendilerine özgü birer "namus"ları (omurgaları) vardır. Basın dalında "Basın Erdem Yasası", sağlık ve sağaltıcılık alanında Hipokrat Andı, bunlara örnektir.

Canalıcı soru şudur: Aydınların bir 'namus'u (işkolu yasalari) var mıdır? Aydınların "iş"i nedir?

"Aydın" sözcüğünü, toplumsal iş bölümünde "düşünce üreticisi" olarak

öbeklenen topluluk için kullanıyorum. Özellikle de düşünceyi salt düşünce olarak dile getiren, salt düşünce olarak topluma sunan kişileri aydın sözcüğü ile adlandırıyorum. Düşünce üreticileri, bir toplumsal öbek olarak, yaptıkları işin, yani 'düşünce üretimi'nin 'namus'unu (omurgasını) saptamışlar mıdır? Yaptıkları işte uymaları gereken kurallar yok mudur? İş düşüncesi üretmek olan kişiler, ürettikleri düşüncenin doğru mu yoksa yanlış mı, geçerli mi yoksa geçersiz mi olduğunu umursamayabilirler mi? Üretilmiş bir düşüncenin doğru mu yoksa yanlış mı olduğunu ayırt etmeye yaraya-

Bugün de, topluma karşı sorumluluk gerektiren tüm uğraş öbeklerinin kendilerine özgü birer "namus"ları (omurgaları) vardır.

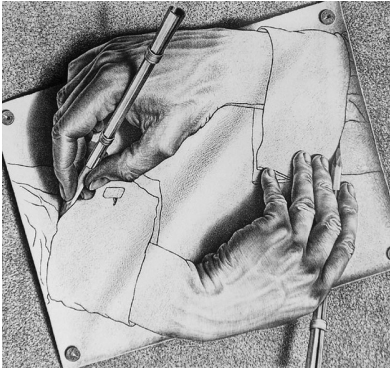
Canalıcı soru şudur:
Aydınların bir 'namus'u
(işkolu yasalari) var mıdır?

cak bir ölçütleri yok mu? Böyle bir ölçütleri var ise, niçin bu ölçütü "Aydın Namusu" (işkolu yasalari) olarak topluma duyurmazlar? Niçin bu "namus"a bağlı bir işkolu örgütü kurmazlar? Niçin bu "namus"u (işkolunu ayakta tutan omurgayı) çiğneyenlere işkolu örgütü olarak yaptırım uygulamazlar? Bütün bunların olabilmesi için, öncelikle "Aydınlar Namusu"nun ne olduğunun saptanması gerekiyor. Benim "Aydınlar Namusu" olarak benimsenmesini önerdiğim "omurga" şudur:

Aydınlar Namusu

"Doğru düşünmenin evrensel kuralları" vardır. İşleri düşünce üretmek olup, topluma doğru düşünceler sunmak ile yükümlü olan aydınlar, isteseler de istemeseler de bu kurallar ile tartılmak durumundadırlar. Bundan kaçınma özgürlükleri yoktur. Bir aydın, bir düşünce üreticisi olarak "Mantık" (Logic) yasalarına yakını üretim yapıp, topluma doğru düşünce diye sunabilir mi? Böyle yaparsa ona aydın denebilir mi? Denemez. Peki, nedir "Mantık"? Arapça kökenli "Mantık" sözcüğü,

M.C. Escher, "Çizen Eller" (Litograf, 1948)

Eski Yunanca "Logic" in birebir Arapça çevirisidir. [Belki, Eski Yunan yazmalarını kendi dillerine çevirmeye başladıkları 700'lü yıllardan önce Arapça'da böyle bir sözcük yoktu.] Eski Yunanca "Logic" in kökü "Logos", "söz", "söylem" anlamındadır. Bunun Arapça çevirisi olan "Mantık" (Logic) da,

Arapça "Nutuk" (Logos) tan gelir ve "Nutuk" da Arap dilinde "söz, söylev" anlamına gelir. Özetle, Eski Yunanca "logic" = Arapça "mantık" = Türkçe "söyleme, konuşma, dile getirme" yasalarıdır. Düşünce, salt düşünce olarak, öncelikle "söz" le dile getirildiği için, "doğru söz" = "doğru düşünce" sayılmıştır. Söz; düşünceyi taşıdığı, başkalarına aktardığı için; ve "düşünce", "söz" e dönüşerek dışavurulduğu için; "söz" = "düşünce"; "düşünce" = "söz" sayılmıştır. Arapça 'mantık' in, 'nutuk', 'nutuk'un, 'natık'; 'natık' kökünün de 'tık-tık' yansıma sözcüğüyle ilgisi açık olduğu gibi; "mantık" anlamına gelen eski Yunanca "logic" in, "logos", "logo-s" un "log" ve "log" un de 'lak-lak' yansıma sözcüğüyle ilgisi açıktır.

Türkçe'de "çok konuşma!" anlamında "lak-lak etme" denir; ve "lakırdı" buradan gelir. Türkçe "Lakırdı" sözcüğünün kökü olan "Lak" ile; Eski Yunanca "Logos" un kökü "Log" un ses ve anlam benzerliği de düşündürücüdür. Tıpkı, Eski Yunanca "barbar" sözcüğünün kökeni olan "vara vara"

> “vır vır” yansıma sözcüğünün de; Yunanlının anlamadığı sözlerle “dır dır” eden (= anadili Yunanca olmayan yabancı) anlamına geldiği gibi.

Sözün özü: Arapça’dan dilimize geçen “Mantık”; Yunancası “Log(ic)”; Türkçe “Lak(ırdı)” ile anlamdaş bir sözcük olup; kavramsal düzeyde “Tutarlı Söylem” anlamına gelmektedir. Mantıksızlık ise; söylemde tutarsızlık, demektir.

Söz’ün düşünce ile doğrudan bağı nedeniyle, kendisi topluma doğru düşünceler sunmak ile yükümlü olan aydınlar, abuk-sabuk sözler (dolayısı ile abuk-sabuk düşünceler) üretmezler. Eğer üretirlerse, aydın olmaktan da çıkarlar.

"Aydınlar Namusu"nun birinci kuralı; “Mantıksal Doğruluk Yasası” eşdeyişle “Söylenimde Tutarlılık İlkesi”dir.

İkincisi ise, doğru bilgi vermektir. Bilgi, olgusaldır.

Biliyorum, demek, beş duyumla algıladım, demektir. Bilmek sözcüğü, yaşantılamak, deneyimlemek ile ilişkilidir. Olgusaldır. Olguya ilişkindir. Uygulayımsaldır. Aydınlar topluma tutarsız sözler (dolayısıyla ipe sapa gelmez düşünceler) sunamayacakları gibi; beş duyuyla algılanan gerçek olgulara aykırı bilgiler de sunamazlar.

"Aydınlar Namusu"nun ikinci kuralı; “Olgusal Gerçeklik Yasası”dır.

İşte bu iki değişmez ilke, "Aydınlar Namusu"nu oluşturmalıdır.

Bir aydın, bağımsız özgür düşünce üreticisi olmaktan çıkıp bir takım çıkar odaklarının sözcüsü, çığırkanlı duruma düşmeyi göze almadıkça, yaptığı işin, yani “düşünce üreticiliği”nin bu iki yasadını çiğneyemez. Öyleyse, aydın, ancak bu iki yasadı, “doğru düşünce üretmenin evrensel yasaları”nı çiğnemesi durumunda eleştirilebilir, kınanabilir, dahası kınanmalıdır.

Sözün özü: Arapça’dan dilimize geçen “Mantık”; Yunancası “Log(ic)”; Türkçe “Lak(ırdı)” ile anlamdaş bir sözcük olup; kavramsal düzeyde **"Tutarlı Söylem" anlamına gelmektedir.**

“Namussuz (Omurgasız) Aydın”ı, “Namuslu Aydın”dan Ayırdetmenin yolu; “Eleştiri”dir. Eleştiri, ilkeleri saptanmış; yolu-yordamı, yöntemleri belli bir uğraştır. Başlıca iki tür eleştiri vardır.

1- Dış Tutarlılık Eleştirisi [Aşkın (Transcendent) Eleştiri]: Ortaya konulan düşünce ürününü, varolan (dış-somut) gerçeklere uygun düşüp düşmediği açısından sorgular. Düşünce ürününün somut gerçeğe aykırı yanları varsa, bunları ortaya koyar.

2- İç Tutarlılık Eleştirisi [İçkin (İmmanent) Eleştirisi]: Ortaya konulan düşünce ürününü, onu üreten Aydın'ın savunduğu değerlere uygun düşüp düşmediği açısından sorgular. Düşünce ürününün içinde, onu üreten Aydın'ın kendi değerlerine aykırı yarılar varsa, bunları ortaya koyar. Aydın'ın ürününü, onun kendi değer yargılarıyla yargılar. "Diyalektik bir eleştiri olma niteliğini taşıyan biricik eleştiri, bu 'immanent' (içkin) eleştiri yöntemidir" (Bkz: Theodor W. Adorno —"Estetik Ve Politika"— s. 284) Max Horkheimer'in "Akıl Tutulması" adlı kitabının önsözünde, Orhan Koçak'ın "İçkin (İmmanent) Eleştirisi" yöntemi konusundaki açıklaması şöyledir: Frankfurt Okulu, sosyal bilimlere en

ciddi katkılarından birini, eleştiri alanında içkin eleştiri kavramıyla yapmıştır. 'Eleştirel Teori', 'düşünceler' ile 'gerçek' arasındaki açıklığı ölçme çabasıdır. Kullandığı yöntem de içkin (=İmmanent) eleştiridir. İçkin eleştiri demek; "Varolan (ortaya konulmuş bulunan yapıt)ın karşısına, o yapıtın yazarının kendi kavramsal ilkelerinin iddialarıyla çıkmak, böylece ikisi arasındaki ilişkiyi (ya da çelişkiyi) eleştirmek ve aşmak" demektir. (s. 47, 48) - "Bir olguyu, kendi ilkesiyle eleştirmek"tir bu... (ya da birini kendi kullandığı silahla vurmak). K. Marks'ın "Ekonomi Politikin Eleştirisi" kitabında kullandığı yöntem de bu içkin eleştiriden başkası değildir." (s. 48)

Özeleştirisi, kendine, yapıtına dışarıdan bakabilmektir. M.C. Escher, litograf, 1935

İç Tutarlılık Eleştirisi; ister laik olsun, ister dinsiz ya da Tanrıtanımaz olsun, ister herhangi bir dinin bağlısı olsun, hangi inanç öbeğinden olursa olsun, tüm aydınlara ve yapıtlarına uygulanabilir, çünkü evrensel olarak benimsenmiş bir yöntemdir.

"İç Tutarlılık Eleştirisi" Kur'an'a uygundur: "Siz başkalarına verdiğiniz öğüdü kendiniz yapmıyor musunuz?" - "O söz Tanrı'dan gelmeseydi içinde çelişkiler bulunurdu"

"İç Tutarlılık Eleştirisi" yöntemi İncil'e uygundur: "Siz başkalarını hangi ölçekle ölçerseniz, başkaları da sizi o ölçekle tartacaklar!" (Luka 6/38) "Siz başkalarını hangi değerle yargılıyorsanız, başkaları da sizi o değerle yargılayacak!" (Matta 7/1) "Başkalarının size nasıl davranmalarını istiyorsanız, siz de başkalarına öyle davranın!." (Matta 7/12)

